

Els menors immigrants no acompanyats a les Illes Balears

Josep Lluís Oliver Torelló

RESUM

En aquest treball es pretén efectuar una aproximació al fenomen dels menors estrangers no acompanyats al territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Es descriu el fenomen, així com el seu marc normatiu de referència i les principals dades referides. També s'assenyalen algunes conclusions amb relació a l'anàlisi del fenomen.

RESUMEN

En este trabajo se pretende efectuar una aproximación al fenómeno de los Menores Extranjeros No Acompañados en el territorio de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Se describe el fenómeno así como el marco normativo de referencia y los principales datos al respecto. También se apuntan algunas conclusiones en relación al análisis del fenómeno.

INTRODUCCIÓ

El fenomen dels menors no acompanyats no és nou. Durant la història s'han produït situacions diverses en les quals també s'han donat casos semblants. Així i tot, és durant els anys 1980 i 1990 quan a Europa es detecta un augment del fenomen, de manera que s'ha considerat aquests menors com a subjectes necessitats de protecció social i pública. La primera referència documental que despertà l'interès envers el fenomen dels menors no acompanyats (d'ara en endavant MMNA) com a fenomen nou i diferent d'anteriors situacions, fou la publicació elaborada l'any 1994 per l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) i anomenada *Refugee Children: Guidelines on Protection and Care*. Aquesta era bàsicament una guia per als infants refugiats. Òbviament, amb anterioritat, ja existia una forta preocupació —especialment de la mateixa ACNUR— per a la situació dels menors en casos de conflicte bèlic. De fet, l'expressió «menors no acompanyats» sorgeix inicialment en aquests contextos bèlics en referència als menors que eren localitzats per forces de les Nacions Unides sense cap familiar que se'n fes càrrec.

A aquestes situacions de menors desplaçats per mor de conflictes armats s'han de sumar les dels que han hagut de sortir del seu indret d'origen a causa d'altres problemàtiques. Entre les més freqüents figuren els menors que es desplacen per motius econòmics, que fugen de situacions de pobresa i misèria i els que ho fan com una estratègia destinada a millorar les seves expectatives socials o les de la seva família, que roman al país emissor. Cal tenir en compte que en molts dels països d'origen dels menors la percepció (i de vegades la legislació) que els pares tenen dels seus fills de menys de 18 anys no es correspon amb la que en pugui tenir el país receptor, atès que en ocasions aquests ja fa anys que treballen o col·laboren en el manteniment de la seva família i no són considerats menors d'edat (fet que d'altra banda no creiem justificable jurídicament).

Tot i això, no va ser fins a l'any 1997 que la mateixa ACNUR elaborà un document en el qual s'abordà la qüestió de forma específica. Ens referim a *Guidelines on Policies and Procedures in Dealing*

with *Unaccompanied Children Seeking Asylum*. Aquest mateix any, la Unió Europea decideix actuar a favor dels MMNA i així crea el programa europeu *The Separated Children in Europe Programme* (SCEP), gestionat de forma coordinada per diverses entitats: l'ACNUR, el programa *Odysseus* de la UE i 17 delegacions europees de l'organització *Save the Children*. De llavors ençà s'han anat diversificant les publicacions i estudis, dels quals volem destacar un altre document d'ACNUR, referència per a l'organització de les accions de protecció als MMNA. Ens referim al document de l'any 1998 *The Statement of Good Practice*, elaborat a partir de dos documents anteriors d'ACNUR (*European Council on Refugees and Exiles: Position on Refugee Children —1996—* i *Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum —1997*).

En l'àmbit de la Unió Europea, la situació dels MMNA és definida per la Resolució del Consell 97/C 221/03, de 26 de juliol de 1997, relativa als menors no acompanyats nacionals de tercers països. En aquest document hom els defineix de la manera següent:

«Els nacionals de tercers països, menors de 18 anys, que entrin en el territori dels estats membres sense anar acompanyats d'un adult que en sigui responsable, per llei o per costum, i mentre no estiguin efectivament sota el càrrec de tal persona [...] menors nacionals de tercers països que varen ser deixats sols després d'entrar en el territori de l'estat membre.»

Durant aquests deu darrers anys s'han anat aclarint alguns aspectes referits a la consideració jurídica i a les intervencions que l'Administració ha d'assumir pel que fa a aquests menors. Tot i que amb relació a la situació dels MMNA són d'aplicació diverses normes, ja la Llei 1/1996 de protecció jurídica del menor explicita determinats preceptes legals que han d'orientar l'actuació dels poders públics respecte d'això. Així, ja al seu primer article esmenta que l'àmbit d'aplicació de la Llei ve referit als menors de 18 anys que es trobin en territori espanyol sempre que no hagin arribat a la majoria d'edat per mor d'una altra llei que els sigui d'aplicació. A l'article tercer s'explicita que els drets de tots els menors són els que els reconeix la Constitució Espanyola i els tractats internacionals dels quals Espanya en sigui part, especialment la Convenció de Drets del Nin de les Nacions Unides i els altres drets garantits en l'ordenament jurídic, «sense discriminació alguna per raó de naixement, nacionalitat, raça, sexe, deficiència o malaltia, religió, llengua, cultura, opinió o qualsevol altra circumstància personal, familiar o social». Finalment, a la disposició tercera de l'article 10, també s'explicita que «els menors estrangers que es trobin a Espanya tenen dret a l'educació. Tenen dret a l'assistència sanitària i a la resta de serveis públics els menors estrangers que es trobin en situació de risc o sota la tutela o guarda de l'Administració pública competent, tot i que no resideixin legalment a Espanya».

Com es pot apreciar la llei estableix que els MMNA han de ser protegits i tractats de forma igual als nacionals, pel simple fet de ser menors, tot i que la Fiscalia General de l'Estat, en la seva Instrucció 3/2003 considera que no forçosament se n'ha de constituir la tutela.

En aquest sentit, l'Observatori de la Infància¹ el desembre de 2005 va publicar un protocol d'atenció als MMNA (actualitzat al seu moment d'acord al reglament de l'any 2004, d'execució de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració

¹ Entitat dependent del Ministeri de Treball i Afers Socials. Secretaria d'Estat de Serveis Socials, Famílies i Discapacitat. Direcció General de les Famílies i Infància.

social). Per mor de raons d'espai no podem reproduir amb detall aquest document i les actuacions previstes a l'esmentat protocol, però sí esmentar les actuacions principals que s'hi estableixen i que en termes generals són seguides també a la nostra comunitat autònoma:

1. LOCALITZACIÓ D'UN MENOR ESTRANGER NO ACOMPANYAT I COMPROVACIÓ DE LA MINORIA D'EDAT. Aquestes actuacions competeixen a les diferents forces i cossos de seguretat de l'Estat² i al Ministeri Fiscal. És en aquesta fase on s'autoritza a realitzar les actuacions mèdiques destinades a determinar la minoria d'edat de la persona estrangera que manifesta o de la qual se sospita que és menor d'edat (proves osseomètriques de canells, etc.) És també en aquesta fase que es procedeix a comunicar el fet de forma immediata a l'entitat pública en matèria de protecció de menors, que en prendrà constància, preassignarà el menor a un centre i li prestarà l'atenció immediata quan sigui necessari.
2. COMPROVADA LA MINORIA D'EDAT, el Ministeri Fiscal posa el menor a disposició dels serveis de protecció de menors. A partir d'aquesta moment, es presenta el menor davant l'Oficina Consular del país del qual es presumeix que procedeix per identificar-lo i localitzar la seva família o en el seu cas, acreditar que la identificació no és possible o que tampoc no ho és el reagrupament familiar. És en aquesta fase que les gestions es dirigeixen a la repatriació del menor i s'intenta localitzar algun familiar d'aquest o contactar amb els serveis de protecció de menors del país d'origen del menor per tal que aquests se'n facin responsables. En cas que les gestions donin resultats positius, identificat el menor i la seva família localitzada o contactats els serveis de protecció de menors es comunicarà el fet a l'autoritat competent en matèria d'estrangeria de l'Administració General de l'Estat. Aquesta, després d'haver escoltat al menor, sol·licitarà un informe als serveis de protecció de menors i si ho considera procedent resoldrà la repatriació del menor que executaran els funcionaris del Cos Nacional de la Policia.

En cas que no es pogués identificar el menor, no es localitzàs la seva família, en el país d'origen no existís organisme de tutela dels menors o en el cas que es verifiqui que el retorn comporta un risc o perill per a la integritat del menor o dels seus familiars, es determinaria la seva permanència a l'Estat espanyol.

En qualsevol cas, si no s'hagués produït la repatriació del menor, tota vegada transcorreguts nou mesos des que aquest fou posat a disposició dels serveis de protecció de menors se li atorgarà l'autorització de residència i treball si tingués més de setze anys.

En resum, dues són les principals situacions que ens podem trobar des del moment en què es detecta un MMNA i aquest roman sota la custòdia de l'entitat titular competent (tot i que en ocasions els menors es fuguen dels centres d'acollida temporal):

1. El menor és repatriat.
2. La inviabilitat de la repatriació o la seva inconveniència, requereixen la integració del menor en el context social i laboral (a partir dels setze anys) del país receptor, factor pel qual caldrà contactar amb els serveis de la xarxa que puguin afavorir aquesta integració.

² La Direcció General de Policia disposa d'un registre de MMNA creat per la Llei 4/2000.

La legislació autonòmica específica en matèria de protecció de menors, la Llei 17/2006, de 13 de novembre, integral de l'atenció i dels drets de la infància i l'adolescència de les Illes Balears, com no podia ser d'altra manera, se subroga pràcticament al que s'esmenta a la Llei 1/1996, de protecció jurídica del menor, fent només una referència específica als centres d'acollida residencial per a menors estrangers no acompanyats a l'article 91, apartat 2c, que transcrivim a continuació:

«Centres d'acolliment per a persones menors d'edat estrangeres no acompanyades: destinats a acollir persones menors d'edat adolescents estrangeres que presentin desprotecció familiar total i requereixin un recurs residencial específic a causa de les dificultats d'inserció motivades per les diferències idiomàtiques, culturals i socials; a aquestes persones menors d'edat els serà d'aplicació l'establert a la normativa específica en matèria d'estrangeria i especialment sobre les actuacions administratives per dur a terme i regularitzar la seva estada.»

A continuació tenim una relació de la normativa i documents oficials de referència per a l'Estat espanyol i d'àmbit internacional que regulen diferents aspectes relacionats amb l'acollida i tractament dels menors no acompanyats:

Normes d'abast nacional

- Llei orgànica 9/2000, de 22 de desembre, sobre mesures urgents per a l'agilitació de l'Administració de Justícia, per la qual es modifica la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial.
- Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.
- Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor.
- Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.
- Instrument de ratificació de 29 d'abril de 1987 del Conveni, de 5 d'octubre de 1961, sobre competència de les autoritats i la llei aplicable en matèria de protecció de menors, fet a l'Haia; BOE núm. 199, de 20 d'agost de 1987.
- Instrucció 3/2003 de la Fiscalia General de l'Estat sobre la procedència del retorn d'estrangers menors d'edat que pretenguin entrar il·legalment a Espanya i en qui no concorri la situació jurídica de desemparament.
- Proposició no de llei relativa al reagrupament familiar dels menors estrangers localitzats en el nostre país, Butlletí Oficial de les Corts Generals / Congrés dels Diputats de 5 de desembre de 2005.
- Llei orgànica 8/2000, de 22 de desembre, de reforma de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social

Documents i normes d'abast internacional

- Declaració dels Drets del Nen, Assemblea General de l'ONU.
- Conveni europeu sobre l'exercici dels Drets del Nen.
- Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats de 28 de juliol de 1951, ONU.
- Convenció sobre els Drets del Nen, Assemblea General de l'ONU, Resolució 44/25, de 20 de novembre de 1989.
- Regles de les Nacions Unides per a la Protecció dels Joves privats de la seva llibertat, 1990.

- Conclusions sobre països en els quals generalment no existeix seriós risc de persecució. Consell de la UE, 1992.
- Resolució sobre un enfocament harmonitzat en qüestions de països tercers d'acollida. Consell de la UE, 1992.
- Política de l'ACNUR sobre els nins refugiats (1993).
- Resolució sobre l'harmonització de les polítiques nacionals sobre la reunificació familiar. Consell de la UE, juny de 1993.
- Els nens refugiats. Directrius sobre protecció i cura (1994), ACNUR
- Resolució sobre el repartiment de càrregues amb relació a l'acollida i l'estada, amb caràcter temporal, de les persones desplaçades. Consell de la UE, setembre de 1995.
- Resolució sobre garanties mínimes per als procediments d'asil. Consell de la UE, juny de 1995.
- Directrius d'ACNUR sobre l'exclusió, 1996.
- Consell europeu de refugiats i exiliats: posició sobre nens refugiats, 1996.
- Assemblea parlamentària, Recomanació 1309 (1996) sobre la formació de policies i guàrdies de fronteres que reben sol·licitants d'asil en els punts de frontera.
- Resolució del Consell, de 26 de juny de 1997, relativa als menors no acompanyats nacionals de països tercers, Consell de la UE.
- Assemblea parlamentària, Recomanació 1327 (1997) sobre la protecció i la potenciació dels drets humans dels refugiats i demandants d'asil a Europa.
- Directrius de l'ACNUR sobre les polítiques i procediments quan es treballa amb nins i nines no acompanyats que demanen asil, 1997.
- Resolució aprovada per l'Assemblea General sobre Assistència als Menors Refugiats No Acompanyats, de 22 de febrer de 2000, Nacions Unides.
- Conclusions sobre les condicions de recepció de sol·licitants d'asil, Consell de la UE, setembre de 2000.
- Consell europeu de refugiats i exiliats: posició sobre la integració de refugiats a Europa, desembre de 2002.
- Assemblea parlamentària, Recomanació 1547 (2002) sobre els procediments d'expulsió de conformitat amb els drets humans i reforçats pel respecte de la seguretat i dignitat.
- Declaració de Brussel·les per prevenir i combatre el tràfic d'éssers humans, Consell de la UE, 29 de novembre de 2002, JAI 280, SOC 572.
- Assemblea parlamentària, Recomanació 1596 (2003). Situació dels joves immigrants a Europa.
- Separated Children: Care & Protection of Children in Emergencies. A Field Guide (2004). ACNUR/Consell Europeu sobre Refugiats i Exiliats/Save the Children.
- Directrius Generals Inter-Agències sobre nines i nins no acompanyats i separats (2004), Comitè Internacional de la Creu Roja.
- Resolució legislativa del Parlament Europeu sobre la proposta modificada de Directiva del Consell sobre normes mínimes per als procediments que han d'aplicar els Estats membres per concedir o retirar la condició de refugiat —14203/2004, C6-0200/2004, 2000/0238(CNS).
- Proposta de directiva del Parlament Europeu i del Consell relativa a procediments i normes comunes en els Estats membres per al retorn dels nacionals de tercers països que es trobin il·legalment en el seu territori COM (2005) 391 final /2005/0167 (COD) /{SEC(2005) 1057}.
- Conferència regional 2005 sobre «Les migracions dels menors no acompanyats: actuar d'acord amb l'interès superior del menor», Consell d'Europa / ACNUR.

- Accions per als Drets dels Nens. Una iniciativa per a l'enfortiment de les capacitats locals i la capacitació en matèria de drets (2005), ACNUR/SAVE THE CHILDREN.

Organismes d'ajuda als refugiats

- Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR / UNHCR). Oficina de l'Alt Comissionat de las Nacions Unides per als Drets Humans
- Comitè dels Drets del Nen
- Fons de les Nacions Unides per a la Infància (UNICEF)
- Save the Children
- Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (CEAR)
- CONRED: Comunitat virtual contra la violència exercida sobre els nins i adolescents immigrants sense xarxa de suport social
- Observatori Internacional de Justícia Juvenil
- Human Rights Watch
- Amnistia Internacional
- Comissió per a la Igualtat Racial (Regne Unit)

La situació a la CAIB

Al començament del fenomen a les Balears, a partir de la segona meitat de la dècada dels noranta, els MMNA eren ingressats als centres d'acollida temporal de caràcter general que existeixen per donar primera acollida als menors que es trobassin en situació de necessitat de protecció i aquesta no pogués ser garantida al seu domicili.

Les especificitats que presenten els menors no acompanyats en territori espanyol, pel que fa a l'abordatge tècnic i professional i a les dificultats i els conflictes, sovint greus, observats en la convivència amb altres menors nacionals, varen originar que a Mallorca, ja fa uns anys, l'administració competent en matèria de protecció de menors (el Consell de Mallorca) optàs per crear un recurs residencial específic per acollir-los.

La incidència de la problemàtica, per Illes, és un tant heterogènia. El major volum de casos es produeix a Mallorca, seguida d'Eivissa i de Menorca amb molt escassa incidència del fenomen. De totes maneres, Mallorca concentra gairebé tota la població de MMNA atès que des de l'any 2004 el Consell Insular d'Eivissa i Formentera va signar un conveni de col·laboració amb el Consell de Mallorca mitjançant el qual els menors no acompanyats detectats a Eivissa i Formentera són derivats al centre del Consell de Mallorca que existeixi a tal efecte.³ Durant l'any 2005 va ser el centre CAMÍ el que assumí aquesta tasca, que finalitzà el mes d'abril de l'any 2006 quan l'assumí un nou equipament residencial, el centre NORAI, depenent i gestionat per l'associació AMÉS. Aquest disposa de 15 places mixtes per acollir menors de 13 a 17 anys amb les característiques abans esmentades. A més de les tasques pròpies de l'acollida dels menors també es realitzen tasques diagnòstiques, destinades a valorar la situació de cada un dels menors en diversos aspectes. En

³ Per aquest motiu les dades de MMNA d'Eivissa i Formentera que presentam en aquest estudi les comptabilitzam sumades a les de Mallorca, atès que en cas contrari, els casos detectats a Eivissa-Formentera apareixerien de forma duplicada.

concret, aquesta tipologia de centres s'orienta cap a la primera acollida i cura dels menors i presta atenció als aspectes que pugui presentar el menor vinculats a atendre la seva salut i altres aspectes detectables. Les seves actuacions s'orienten, a més, a identificar-lo ràpidament, verificar-ne també la minoria d'edat i valorar les seves necessitats.

Ja hem dit que durant els anys 2004 i 2005 els casos de MMNA a l'illa de Menorca han estat numèricament gairebé irrelevantes. A Eivissa i Formentera durant l'any 2004 se'n varen detectar 13 casos, que inicialment varen ser ingressats al centre CREM (gestionat per l'INTRESS) i 10 a l'any 2005, mentres que Mallorca presentà la major part dels casos —84 a l'any 2004 i 92 a l'any 2005.

Les dades bàsiques corresponents a aquest període són les següents:

TAULA 1. MENORS NO ACOMPANYATS. EVOLUCIÓ ANYS 2004 I 2005					
	2004	%	2005	%	Diferència %
Nins	72	85,71	71	77,17	-1%
Nines	12	14,29	21	22,83	75%
TOTAL	84	100,00	92	100,00	10%

Font: Elaboració pròpia a partir de les respectives memòries dels consells de Menorca, Eivissa i Formentera i Mallorca.

Per la seva importància, atès que és un fenomen no estabilitzat pel que fa al nombre de menors que arriben a les Illes, les dades d'evolució del col·lectiu de MMNA són especialment significatives.

Pel que fa a l'evolució per sexes de l'any 2004 a l'any 2005, la presència de nins es va mantenir gairebé estable (de fet disminueix en 1 efectiu) i es va incrementar de manera espectacular la presència de nines, que fou d'un 75% més i va passar de 12 l'any 2004 a 21 l'any 2005.

Els països d'origen d'aquests menors varen ser els següents:

TAULA 2. NACIONALITAT DELS MENORS NO ACOMPANYATS					
	2004	%	2005	%	Diferència
Alemanya	3	3,57	4	4,30	1
Bolívia	-	-	1	1,08	1
Brasil	-	-	3	3,23	3
Camerun	-	-	2	2,15	2
Colòmbia	1	1,19	5	5,38	4
Cuba	-	-	1	1,08	1
Equador	2	2,38	1	1,08	-1
Eslovàquia	1	1,19	-	-	-1
Estats Units	-	-	1	1,08	1
França	2	2,38	-	—	-2

	2004	%	2005	%	Diferència
Hongria	-	-	1	1,08	1
Marroc	24	28,57	27	29,03	3
Moldàvia	4	4,76	1	1,08	-3
Níger	1	1,19	1	1,08	-
Nigèria	2	2,38	2	2,15	-
Regne Unit	-	-	2	2,15	2
Romania	41	48,81	37	39,78	-4
Senegal	1	1,19	2	2,15	1
Suïssa	-	-	1	1,08	1
Tunísia	1	1,19	-	-	-1
Xina	1	1,19	1	1,08	0
TOTAL	84	100,00	93	100,00	

Font: Elaboració pròpia a partir de les respectives memòries dels consells de Menorca, Eivissa i Formentera i Mallorca.

Es pot apreciar com amb relació a l'any 2004, disminuï el nombre de menors romanesos i moldaus acollits (4 i 3, respectivament, menys que l'any anterior) i s'incrementà el nombre de menors provinents de països hispanoamericans (especialment Colòmbia i el Brasil amb 4 i 3 més que el 2004, respectivament). Els menors provinents del Marroc incrementaren la seva presència al centre d'acollida de menors no acompanyats en 3.

Amb relació a l'any 2005, per sobre dels altres col·lectius, destaca notablement la presència de menors de nacionalitat romanesa⁴ (37 menors, el 40,22% sobre el total de menors), seguit pels menors del Marroc (27 menors, un 29,35% sobre el total de menors). Els altres menors pertanyen a diverses nacionalitats i, com es pot observar en la taula, presenten valors molt baixos en comparació amb els dos grups de menors esmentats abans.

Les característiques i problemàtiques que presenten els menors varia notablement en funció de la seva nacionalitat i cultura, de les seves expectatives i dels motius que els han duit a arribar a les Balears, fet que condiciona les possibilitats i característiques de la intervenció amb ells.

Dades bàsiques any 2006

Com ja hem comentat anteriorment, l'any 2006 es va produir un canvi de titularitat en la gestió del servei destinat a acollir a menors estrangers no acompanyats, per la qual cosa hem optat per reproduir les dades d'ambdós centres.

A hores d'ara i referides a l'any 2006 només disposam de dades generals que es poden observar a la taula adjunta:

⁴ Alguns menors d'aquesta nacionalitat quan són acompanyats al centre d'acollida manifesten ser menors no acompanyats i abandonen el centre en la primera ocasió que se'ls presenta. Això és degut a la situació irregular de la família, cosa que el menor prefereix no esmentar i al desig de retornar-hi.

TAULA 3. OCUPACIÓ DELS CENTRES D'ACOLLIDA A MMNA

Centre d'acollida d'estrangers (ocupació 2006)-Centre CAMI				
	ALTES	BAIXES	OCUPACIÓ	%
GENER	2	3	11	110%
FEBRER	4	4	11	110%
MARÇ	2	3	10	100%
ABRIL	0	10	0	-
MAIG	-	-	-	-
JUNY	-	-	-	-
JULIOL	-	-	-	-
AGOST	-	-	-	-
SETEMBRE	-	-	-	-
OCTUBRE	-	-	-	-
NOVEMBRE	-	-	-	-
DESEMBRE	-	-	-	-
Ocupació mitjana			10,6	106%

Centre d'acollida d'estrangers (ocupació 2006)-Centre NORAI				
	ALTES	BAIXES	OCUPACIÓ	%
MARÇ	3	0	3	-
ABRIL	13	8	8	53,0%
MAIG	3	5	6	40,0%
JUNY	3	5	4	26,6%
JULIOL	5	4	5	33,3%
AGOST	11	9	7	46,6%
SETEMBRE	7	6	8	53,0%
OCTUBRE	2	5	5	33,3%
NOVEMBRE	3	2	6	40,0%
DESEMBRE	12	5	13	86,6%
Ocupació mitjana			6,8	45,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades subministrades pel Consell de Mallorca.

En total, es varen produir 70 altes i 69 baixes, el que denota una elevadíssima rotació dels menors al centre, la qual cosa es pot apreciar en funció de l'evolució mensual d'altes i baixes expressada a la taula anterior. En ocasions, els menors són repatriats, en d'altres, quan això no és factible o pot ser contraproduent per als menors, aquests són derivats vers algun equipament residencial que treballarà amb ells per tal de possibilitar la seva inserció social i laboral. En altres ocasions, aquests, fugen del centre.

Com podem apreciar, ha disminuït el nombre de menors amb relació tant als anys 2004 com 2005. A hores d'ara, es fa impossible predir l'evolució de les altes pel que resta d'any 2007 i anys vinents, per la qual cosa sembla necessari considerar com a estructural la necessitat de mantenir algun equipament residencial d'acollida de MMNA.

El fet més significatiu, pel que fa al canvi de centre, ha estat l'increment de la capacitat d'aquest en cinc places, factor que ha reduït notablement la taxa d'ocupació del centre.

Pel que fa a la intervenció tècnica i professional s'han anat elaborant diversos protocols, molt semblants a l'elaborat per l'Observatori de la Infància. En aquests es determinen les intervencions dels consells que varien en funció de si el menor és d'origen comunitari o extracomunitari i de si està documentat o no.

La dificultat tècnica principal amb què es troben els serveis de menors és de caire jurídic, atès que s'hauràn de determinar els possibles convenis internacionals d'aplicació (en el cas que aquests existeixin) i valorar la pertinència de la seva tutela. A més del Conveni de l'Haia, en aquests moments l'Estat espanyol té convenis internacionals específics amb el Marroc, de data 30-5-1997, aplicable des de l'1-7-99, sobre assistència judicial, reconeixement i execució de resolucions judicials en matèria del dret de custòdia i dret de visita i devolució de menors (BOE 24-6-97 i BOE 25-6-1999). Aquest és d'aplicació únicament a menors de 16 anys. També amb el Marroc es disposa d'un memoràndum d'enteniment entre Espanya i el Marroc sobre repatriació assistida de menors no acompanyats, signat el 23 de desembre de 2003. També existeix un conveni amb Romania (BOE 21-6-96). En ocasions s'ha de tramitar el permís de treball (o d'exempció d'aquest) i de residència, passats els nou mesos de la residència del menor a l'Estat espanyol

Tota vegada que la Delegació del Govern estima oportuna la no-repatriació d'un menor, aquest passa a beneficiar-se dels recursos normalitzats que existeixen per a qualsevol altra menor en situació de desemparament i que són gestionats des dels serveis de protecció de menors. Les mesures més habituals són les d'acolliment residencial, la seva derivació a activitats de formació orientades al desenvolupament de l'autonomia personal per a la inserció sociolaboral, programes d'emancipació i preparació per a la vida autònoma i en altres ocasions programes d'acolliment familiar.

Conclusions

- Atès que la situació dels MMNA ve regulada per i des de l'Estat central, el marge d'actuació de les comunitats autònomes (i òbviament dels consells) es limita al seguiment dels protocols establerts per les instàncies governamentals de l'Estat i a les actuacions que es poden efectuar amb els menors que romanguin a la comunitat autònoma. Així, fets com el de la detenció per la policia del menor no acompanyat (si aquest és l'organisme que el detecta) depenen d'aquests protocols.
- Tot i l'ampli marc legislatiu destinat a aclarir la situació dels MMNA, l'anàlisi d'aquest permet apreciar com les «actituds» oficials se situen entre la protecció dels menors i el control d'aquests o l'evitació del problema.

- El nombre de menors no acompanyats ha assolit progressivament uns valors creixents i notables que exigeixen la permanència d'equipaments residencials de primera acollida i diagnòstic a l'efecte. L'evolució futura del fenomen marcarà la realitat d'aquests centres, per la qual cosa s'ha de cercar un equilibri entre la capacitat d'ocupació del centre o centres i la qualitat pel que fa a l'estudi, gestions juridicoadministratives i en els seus respectius casos, els processos de repatriació o inserció social al nostre territori.
- Actualment, l'equipament residencial existent a l'Illa de Mallorca i des de l'ampliació de capacitat realitzada amb el canvi de centre anteriorment esmentat, pot donar cobertura al cent per cent dels casos detectats. No es produeixen les situacions de massificació que a algunes comunitats autònomes han provocat queixes i denúncies d'organismes vinculats amb els drets civils (Human Rights Watch, Save the Children, CEAR, CONRED, entre d'altres).
- La presència de menors no acompanyats al territori de les Illes Balears es concentra especialment a l'Illa de Mallorca, seguida de la d'Eivissa.
- És notable la presència de menors de nacionalitat romanesa en primer lloc i després de menors de nacionalitat marroquina. Existeixen dubtes que, pel que fa als primers i amb caràcter general, hom els pugui considerar com a menors no acompanyats, atès que en bastants casos es creu que han vingut acompanyats d'algun membre de la seva família. És habitual que aquests romanguin al centre un curt període de temps i es fuguen tan aviat com puguin, factor que dificulta el treball de diagnòstic i valoració previ a qualsevol altra mesura.
- Les estadístiques internacionals de què es disposen no són gaire fiables. En l'àmbit autonòmic, proposaríem incloure en els reculls estadístics que es puguin anar elaborant en el futur, indicadors de seguiment dels MMNA que no són repatriats i que es beneficien de mesures d'integració social.
- Una forma efectiva de treballar amb els MMNA que no han estat detectats pels serveis de protecció de menors és mitjançant la figura de l'educador de carrer que els pot detectar en contextos no formals i intentar treballar amb ells per tal de normalitzar-ne la situació.
- L'existència de xarxes d'inclusió és un dels millors «recursos» que cal potenciar per tal d'afavorir la integració social dels MMNA. En concret la inserció laboral coincideix amb una de les motivacions que han empès molts d'aquests menors a partir del seu país, per la qual cosa és d'esperar que sempre que es pugui la inserció laboral dels menors i les actuacions destinades a aquesta seran ben rebudes pels mateixos i permetran crear així un «centre d'interès» inicial que els retengui en contacte amb la xarxa assistencial i que, de forma progressiva, pugui fer-se extensiu a altres àmbits i àrees de la seva situació (formatiu, cultural, etc.) de present i futur.
- En qualsevol cas i més enllà de casos concrets, els MMNA no presenten problemàtiques distintes de les que ha d'afrontar qualsevol menor que abandona el seu país d'origen i s'ha d'integrar en un altre amb una llengua, costums, lleis..., cultura, en suma, i realitat molt diferent a aquesta, factor que implica un veritable repte reeducatiu i resocialitzador per a ells i per a les societats

receptores. El fet que això ho hagi de fer sol no fa sinó reforçar el paper que han de tenir professionals diversos, educadors, treballadors socials, psicòlegs, pedagogs, advocats, etc.

Creiem que cal evitar equiparar la situació dels MMNA amb la de menors amb conductes delictives i amb problemàtica social definida per la conflictivitat. Aquesta és present en ocasions, però no de forma sistemàtica i general. En qualsevol cas, la millor manera d'enfrontar-se amb aquestes situacions serà avançant en la integració social d'aquests menors i en l'increment de les seves oportunitats socials i reduir així la seva situació de desigualtat i millorant la cohesió social al territori de les Balears, factor que indiscutiblement és beneficiós per a tothom i juga un important paper preventiu de l'exclusió social i la inadaptació.

REFERÈNCIES

Comisión Española de Ayuda al Refugiado. Pàgina web consultada el 3 de juliol de 2007 a <<http://www.cear.es/home.php>>

Declaración de las Defensorías del Pueblo sobre las responsabilidades de las administraciones sobre los menores no acompañados. Consultat el 10 de juliol de 2007 a file:///Volumes/PETIT/MENORS%20NO%20ACOMPANYATS/DECLARACIÓN%20DE%20LAS%20DEFENSORÍAS%20D EL%20PUEBLO%20SOBRE%20LAS%20RESPONSABILIDADES%20DE%20LAS%20ADMINISTRACIONES%20SOBRE%20LOS%20MENORES%20NO%20ACOMPANADOS.webarchive

Marzal, A. *Conferencia regional sobre las Migraciones de los menores no acompañados: actuar de acuerdo con el interés superior del menor*. Torremolinos, Málaga, 27-28 d'octubre 2005. Estrasburg: MG-RCONF, 21 de novembre de 2005.

Memòria 2004 del Consell Insular de Menorca.

Memòria 2005 del Consell Insular de Menorca.

Memòria 2004 del Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

Memòria 2005 del Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

Memòria 2004 de l'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

Memòria 2005 de l'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

Observatorio de la Infancia. *Protocolo de menores extranjeros no acompañados*. Madrid: Secretaría de Estado de Servicios Sociales, Familias y Discapacidad. Dirección General de las Familias y la Infancia. Observatorio de la Infancia. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2005.

Programa de treball amb menors immigrants no acompanyats. Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família. Direcció d'Àrea de Protecció al Menor i Atenció a la Família. ISSEM. Consell de Mallorca, 2005.

Save the Children. *Los niños no acompañados en Europa. Declaracion de buena práctica*. Madrid: Save the Children, 1999.

Save the Children. *Programa de Menores no acompañados en Europa. Declaración de Buenas Prácticas*. Madrid: Save the Children-UNHCR, 2004.

